

ΕΠΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ (συντακτικών φαινομένων)

Α ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Βασικοί όροι¹
της πρότασης
(Υ & Κατηγορημα)
βλ. αντίστοιχα παραδείγματα
< ν.ε.

τα είδη των προτάσεων
ως προς τους όρους² τους
βλ. ομοιότητες με τη ν.ε.

Η συντακτική λειτουργία του
απαρεμφάτου και της
μετοχής³ στην πρόταση,
χωρίς να υπεισέλθουμε σε
ανάλυση (κυρίως της
επιθετικής και της
επιρρηματικής).

1. Χαρακτηρίζω τις προτάσεις των κειμένων

- της Ενότητας 3 του σχολ. βιβλ. &
- από εδώ ως προς τους όρους τους: απλές, σύνθετες, ελλειπτικές ή/ και επαυξημένες (Στις διαδραστικές ασκήσεις: Βάζω **X** στη σωστή απάντηση, διαφορετικά κυκλώνω το σωστό).

1. Πολύζηλος έαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε.

A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

2. Γλαύκων ἐγεώργει.

A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

3. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον.

A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

4. Ταχέως βαδίζει.

¹ Με παραδείγματα μέσα από το κείμενο διδάσκεται η δομή της απλής πρότασης και επεξηγείται η ορολογία [υποκείμενο/ονομαστική φράση (ΟΦ) - κατηγορημα/ρηματική φράση (ΡΦ)]. Να αναγνωρίζουν οι μαθητές απλές δομές στο αρχαίο κείμενο, **αντίστοιχες** με εκείνες της ν.ε. (υποκείμενο/ΟΦ – κατηγορημα/ΡΦ).

² Και ως προς το περιεχόμενο, αλλά σε μετέπειτα τάξεις, π.βλ. στον Φάκελο Υλικού ΑΕΓ- 2η ΔΕ, Κείμενα Αυτενέργειας (2. άσκηση 2, σελ. 29).

³ Με **ΚΟΚΚΙΝΟ** σημειώνονται στον πίνακα τα φαινόμενα που εξετάζονται συνηθέστερα στις πανελλήνιες (ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ).

- A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. ελλειπτική και
επαυξημένη

5. Ὁ κύων τὸν οἶκον φυλάττει.

- A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

6. Καὶ ἕτεροι παῖδες πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου οἰκίαν ὁμοίως σπεύδουσιν.

- A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

7. Νέαρχος καὶ Νικίας φίλοι εἰσὶ.

- A. απλή B. σύνθετη Γ. ελλειπτική Δ. επαυξημένη

2. Στις παρακάτω προτάσεις των κειμένων του σχολ. βιβλ. βρίσκω τους βασικούς τους όρους:
το Υποκείμενο, Ρήμα και το/τα Αντικείμενο/-α:

Α' τάξη, 2η ενότητα, Η εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα

Ἀθηναῖοι ἐδίδασκον τοὺς παῖδας μουσικὴν.	
Ρήμα:	ἐδίδασκον
Υποκ. (ποιοι ἐδίδασκον;)	
Αντ. (τι ἐδίδασκον;)	
Αντ. (σε ποιον ἐδίδασκον;)	

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμπον τοὺς νέ πρὸς τοὺς διδασκάλους.	
Ρήμα:	ἔπεμπον
Υποκ. (ποιοι ἔπεμπον;)	
Αντ. (ποίους ἔπεμπον;)	

Οἱ διδάσκαλοι παιδεύουσιν τοὺς μαθητάς.	
Ρήμα:	παιδεύουσιν
Υποκ. (ποιοι παιδεύουσιν;)	
Αντ. (ποιους παιδεύουσιν;)	

Ἐν Ἀθήναις οἱ γονεῖς τοὺς παῖδας διδάσκουσι.	
Ρήμα:	διδάσκουσι
Υποκ. (ποιοι διδάσκουσι;)	
Αντ. (ποιους διδάσκουσι;)	

Ἡ τροφὸς καὶ ἡ μήτηρ ἐπιμελοῦνται τῶν παίδων.	
Ρήμα:	ἐπιμελοῦνται
Υποκ. (ποιες ἐπιμελοῦνται;)	
Αντ. (ποιους ἐπιμελοῦνται;)	

Οἱ παιδοτρίβαι βελτίονα τὰ σώματα ποιοῦσι.	
Ρήμα:	ποιοῦσι
Υποκ. (ποιοι ποιοῦσι;)	
Αντ. (τι ποιοῦσι;)	

Πολλοὶ τῶν πολιτῶν ἐξεμάνθανον τέχνην.	
Ρήμα:	ἐξεμάνθανον
Υποκ. (ποιοι ἐξεμάνθανον;)	
Αντ. (τι ἐξεμάνθανον;)	

Α' τάξη, 3η ενότητα, Τα επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων

Ἡμεῖς καθορῶμεν πολλούς ἀνθρώπους.	
Ρήμα:	καθορῶμεν
Υποκ. (ποιοι καθορῶμεν;)	
Αντ. (ποιους καθορῶμεν;)	

Α' τάξη, 4η ενότητα, Ένα ταξίδι επιστημονικής φαντασίας

Οἱ Φελλόποδες εὗχονται ἡμῖν εὐπλοῖαν.	
Ρήμα:	εὗχονται
Υποκ. (ποιοι εὗχονται;)	
Αντ. (τι εὗχονται;)	
Αντ. (σε ποιους εὗχονται;)	

Φελλόποδες συνοδοιποροῦσι ἡμῖν.	
Ρήμα:	συνοδοιποροῦσι
Υποκ. (ποιοι συνοδοιποροῦσι;)	
Αντ. (με ποιους συνοδοιποροῦσι;)	

Α' τάξη, 5η ενότητα, Ο πλούτος της αττικής γης

Αἱ ὥραι πρατόταί εἰσιν.	
Ρήμα:	εἰσιν
Υποκ. (ποιες εἰσιν;)	
Κατηγ. (τι εἰσιν;)	

Ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφωτάτη ἐστίν.	
Ρήμα:	ἐστίν
Υποκ. (ποια ἐστίν;)	
Κατηγ. (τι ἐστίν;)	
Προσδιορισμός	περὶ τὴν χώραν

Οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὥραις ἀγαθὰ παρέχουσι.	
Ρήμα:	παρέχουσι
Υποκ. (ποιοι παρέχουσι;)	
Αντ. (τι παρέχουσι;)	
Προσδιορισμός	ἐν ταῖς ὥραις

Α' τάξη, 6η ενότητα, Η ομορφιά δεν είναι το παν

Καί μάλιστα (ὁ/ ἡ ἔλαφος) ἐπήνει τήν φύσιν τῶν κεράτων.	
Ρήμα:	ἐπήνει
Υποκ. (ποιος ἐπήνει;)	
Αντ. (τι ἐπήνει;)	
προσδιορισμός (δευτερεύων ὀρος)	τῶν κεράτων

Α' τάξη, 7η ενότητα, Η λύση του Γόρδιου δεσμού

Ἀλέξανδρος πόλεις δύο ἔκτισεν.	
Ρήμα:	ἔκτισεν
Υποκ. (ποιος ἔκτισεν;)	
Αντ. (τι ἔκτισεν;)	

Α' τάξη, 9η ενότητα, Ανυπέρβλητα πρότυπα

Τούτων δ' αἴτιος ὁ φθόνος.	
ενν. Ρήμα:	ἐστί
Υποκ. (ποιος ἐστί;)	
Κατηγ. (τι ἐστί;)	
προσδιορισμός (δευτερεύων ὀρος)	Τούτων

Α' τάξη, 11η ενότητα, Η αγάπη του Αλεξάνδρου για τον Βουκεφάλα

Ο ἵππος ἐν τῇ Οὐξίων χώρα ἀφανῆς ἐγένετο.	
Ρήμα:	ἐγένετο
Υποκ. (ποιος ἐγένετο;)	
Κατηγ. (τι ἐγένετο;)	

Βουκεφάλας ὑπὸ καύματος καματηρὸς ἐγένετο.	
Ρήμα:	ἐγένετο
Υποκ. (ποιος ἐγένετο;)	
Κατηγ. (τι ἐγένετο;)	

Ρήματα	Τα ρήματα που δηλώνουν ότι η ενέργεια που ασκεί το υποκείμενο δεν μεταβαίνει κάπου αλλού, αλλά παραμένει στο ίδιο το υποκείμενο λέγονται αμετάβατα. π.χ. Τα παιδιά <u>παίζει</u> Τα ρήματα που δηλώνουν ότι η ενέργεια που ασκεί το υποκείμενο μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλ. στο αντικείμενο του ρήματος, λέγονται μεταβατικά. π.χ. Ο διδάσκαλος <u>έτιμώρει</u> τούς μαθητές αυτού.		
Αντικείμενο	Αντικείμενο είναι ο όρος της πρότασης, που εκφράζει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή αναφέρεται ή δημιουργεί ή ενέργεια του ρήματος και αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμά του. Το αντικείμενο (όταν είναι όνομα) βρίσκεται σε πλάγια πτώση, δηλ : γενική ή δοτική ή αιτιατική. π.χ. Βλάπτει <u>τόν άνδρα</u> ο θυμός.		
Μονόπρωτα και δίπρωτα ρήματα	Τα μεταβατικά ρήματα, όταν δέχονται ένα αντικείμενο, λέγονται μονόπρωτα. π.χ. Αναξαγόρας <u>τῷ ἄλλοτρίων</u> (= τα ξένα πράγματα) ἐπιθυμῇ. Βοηθῷ <u>τοῖς συμμάχοις</u>. Τα μεταβατικά ρήματα, όταν δέχονται δύο αντικείμενα που δε συνδέονται μεταξύ τους παρατακτικά, λέγονται δίπρωτα. π.χ. Μετέχομεν ὑμῖν τοῦ κινδύνου. Λέγω ὑμῖν τήν ἀλήθειαν.		
Άμεσο και έμμεσο	Όταν ένα ρήμα δέχεται δύο αντικείμενα: το ένα λέγεται άμεσο (αυτό στο οποίο μεταβαίνει πρώτα ή ενέργεια του ρήματος) και το άλλο έμμεσο. π.χ. Λέγω ὑμῖν τήν ἀλήθειαν (τι λέγω; τήν ἀλήθειαν → άμεσο αντικείμενο) (σε ποιον λέγω; ὑμῖν → έμμεσο αντικείμενο)		
Πτώσεις αντικειμένου	άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παραδείγματα
	αιτιατική	γενική	ὕμεῖς εμοῦ ἀκούσασθε τήν ἀλήθειαν
	αιτιατική	δοτική	καταλείπω τῷ υἱεῖ ἐργαστήριον
	αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	διδάσκω τόν παῖδα λογικήν
	γενική	δοτική	μετέχομεν ὑμῖν τοῦ κινδύνου

Πηγή: Μαρία- Αλκμήνη Κωνσταντινίδη

(εκπαιδευόμενη στο πρόγραμμα Διδακτικής των Φιλολογικών Μαθημάτων- ΑΙΕ)

3. Σημειώνω **X** στην αντίστοιχη στήλη δηλώνοντας αν τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων είναι αμετάβατα, μεταβατικά ή συνδετικά:

	A	M	Σ
1. Ὁ κύων τὸν οἶκον φυλάττει.			
2. Νέαρχος τὸν κύνα λύει.			
3. Οὗτος δὲ αἰλουρόν τινα εὐθύς ἐκ τῆς οἰκίας διώκει.			
4. Ὁ δὲ παιδαγωγὸς σπεύδει ἅμα τῷ παιδί ἀνὰ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Νικίου οἰκίαν.			
5. Μαθηταί ἐσμεν ἡμεῖς.			
6. Χαλεπὸς ἐστὶν ἡμῶν τῶν μαθητῶν ὁ βίος.			
7. Ταχέως βαδίζει.			
8. Καὶ ἕτεροι παῖδες πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου οἰκίαν ὁμοίως σπεύδουσιν.			
9. Ὁ μαθητὴς Νέαρχος ὀνομάζεται.			
10. Ὁ Νικίας πιστὸς φίλος τῷ Νεάρχῳ ἐστί.			
11. Νέαρχος καὶ Νικίας φίλοι εἰσὶ.			